MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ULUSLARARASI İNSAN TİCARETİNİN ÇÖZÜMÜNE DAİR YENİ BİR MODEL: "5P" VE TÜRKİYE

Furkan Yıldız*

Özet

İnsan ticaretine karşı uluslararası literatürde karşımıza çıkan farklı modeller vardır. Bu modellerin genel olarak, insan ticaretine karşı olarak dikkate aldıkları formüllerin üç temel unsuru vardır. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir; önleme (prevention), yargılama (prosecution) ve koruma (protection). Fakat devletlerin uluslararası insani hukuka dair değişen yaklaşımları bu elementlere " ortaklık (partnership)" konusunu yeni bir element olarak getirmiştir. Bu çalışma, başta Birleşmiş Milletlerin (BM) kullandığı bu elementlere "algı (perception)" öğesini ekleyerek insan ticareti suçunun hem mağdurlarının konak ülkelerde karşılaştıkları algısal problemleri vurgulamış hem de konak ülkelerde ki insanların hem suçu önlemeye hem de mağdurların korunmasına dair idari, yargısal ve ekonomik becerilerini kullanmaya odaklanmıştır. Netice itibariyle, ortaya çıkan 5P formülasyonu hem ulusal bazda hem de uluslararası bazda devletlerin insan ticareti suçuyla mücadele edebilme kapasitelerini arttırmayı ve mağdurlarında uluslararası insani hukukun getirilerinden daha iyi istifade edebilmelerini hedeflemiştir. Bu bağlamda, konak ve transit ülke olarak sınıflandırılan Türkiye de özellikle Bağımsız Devletler Topluluğuna üye ülkelerin vatandaşları insan ticareti mağduru olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Tasarlanmış yeni model ile beraber bu insanların, ülkeye girdikleri andan rehabilitasyon ve insani vize verilene kadar olan dönemdeki yaşamış oldukları toplumsal, adli ve idari süreçleri değerlendirilecek ve hali hazırda ki modellerle yeni modelin farkları karşılaştırılacaktır.

1.Giriş

İnsan Ticareti suçu, antik dönemden günümüze kadar uzanan uzun ve karanlık bir geçmişe sahiptir (Perry 2012). Bu suç günümüzde sıkça karşılaşılan, ciddi, ülke bölge farkı gözetmeksizin kendine kurban bulabilen bir suçtur. İnsan ticaretinin, geçtiğimiz yüzyılın sonlarında artış yaşaması ve günümüzde sıkça karşılaşılan bir suç haline gelmesi, konu ile ilgilenen uzmanların hem fikir olduğu gibi, küreselleşme, artan yasa dışı ticaret ve Soğuk Savaş'ın bitişiyle ilişkilendirilmiştir (Nikolic-Ristanovic 2003; O'Brien 2009; Bayar 2008; Steger 2009; Dinan 2008).

* Araştırma Görevlisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, E-mail: furkanyildiz1985@hotmail.com

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
Serbest pazarlar, serbest ticaret, daha büyük ekonomik rekabet ve devletlerin ekonomideki müdahalelerinin azalmasının yanı sıra küreselleşme, malların ve insanların daha büyük bir oranda hareket edebilmeleri anlamına gelmektedir (Shelley 2010; Louise Shelley 2003). Küreselleşme bağlamında bakıldığında, insanlar, daha kolay nakledilebilen, her daim ekonomik ihtiyaçları varolan ve günümüz de insan ticaretinin doğurduğu sonuçlar itibariyle bakıldığında bedenen sömürüye açık olan ticari bir meta konumundadırlar.

Konunun, hem insanların en tabii haklarına olan müdahalesi hemde sınıraşan bir karakteri olması nedeniyle, bu çalışma, insan ticaretine dair ortaya konmuş çözüm önerilerinin tasniflenmesinde kullanılan modellemeleri değerlendirip daha genel geçer ve uluslararası metinleri anlamada daha faydalı olan bir modelleme ortaya koyarak, yeni modellemenin Türkiye de nasıl işlevsel hale getirileceğini değerlendirecektir.

2. Birleşmiş Milletler Kapsamında İnsan Ticareti Konusuna Terminolojik Bir Bakış

İnsan ticareti suçunun tanımı, günümüz uluslararası toplumun ihtiyaçlarını ve tanımın son haline gelene kadar yaşadığı hukuki değişimi anlatması açısından ciddi bir öneme sahiptir. 2000 yılında Palermo da imzaya açılan BM İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadınların ve Çocukların Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılmasına Yönelik Protokol (Palermo Protokolü)'üne kadar üzerinde fikir birliği sağlanan bir insan ticareti tanımı yapılamamıştır. Bu durum, insan ticareti ile mücadelede uluslararası bir çabanın tam anlamıyla oluşamamasının en temel sebeplerinden biridir (Yıldız 2017). Protokolün 3(a) maddesin deki fikir birliği sağlanan tanıma göre:

> "İnsan ticareti", kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir (TBMM 2003).

Bu tanım, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi büyük çapta olan uluslararası örgütlerin ve daha bir çok ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının insan ticareti ile mücadele adımlarının temelini oluşturmuştur (Roth 2011). Buna ek olarak, bu tanım, geniş bir ölçüde sözleşmeye taraf olan devletlerin iç hukukunda Protokolün bir gerekliliği olarak yer bulmuş ve bu sayede 'insan ticareti' suç olarak ceza sistemleri içerisine girmiştir (Roth

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
2011). Fakat tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, devlerlerin bu tanımı iç hukuklarına alırken kullandıkları sistemler birbirleriyle farklılık göstermektedir. Örnek verilecek olursa, fuhuş ve başkalarının fuhuş için istismar edilmesi ülkelerin iç hukuklarında insan ticaretinde farklı olarak değerlendirilebilmektedir. Ülkelerin iç hukuk yollarında bu tanımı kullanmaları veya bu tanım doğrultusunda adımlar atmaları olumlu gibi dursa da, insan ticareti suçu günümüzde en hızlı büyüyen sınıraşan organize suç faaliyetlerinden biridir (Shelley 2010).

3. İnsan Ticaretine Karşı Çözüm Üretmekte Kullanılan Modellemeler

2001 yılından itibaren Birleşik Devletlerin her yıl yayınladığı 'İnsan Ticareti Raporları', Birleşik Devletlerin Palermo Protokolüyle eş güdümlü olarak çıkartmış olduğu 'İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Akdi' çerçevesinde ülkeleri değerlendirmektedir. Bu değerlendirme esnasında, Birleşik Devletler Dış İşleri Bakanlığı, İnsan Ticareti Mağdurları Koruma Akdi'nin 108. maddesinde belirtilen 'insan ticaretini ortadan kaldırmak için minimum standartlar' bölümüyle paralel olarak ülkeleri onların çabalarına göre üç grupta inceler. Birinci grup (Tier 1) olarak sınıflandırılan ülkeler belirlenen minimum standartlara tam anlamıyla riayet etmektedirler. İkinci grup (Tier 2) olarak sınıflandırılan ülkeler ise minimum standartlara tam olarak uymasalar bile insan ticareti ile mücadelede ciddi adımlar atmaktadırlar. Üçüncü grup (Tier 3) olarak belirtilen ülkeler minimum standartlara uymayan ve uymak içinde çaba sarf etmeyen ülkeleri vurgular (The Departmen of State 2001).

Küresel bir sorun olan insan ticaretini değerlendirme noktasında uluslararası bir rapor olma açısında bu raporlar önem arzetmektedir. Raporlar, ülkeleri Palermo Protokolünde altı çizilen öneleme (*prevention*), yargılama (*prosecution*) ve koruma (*protection*) bu üç unsura göre değerlendiriler. Dolayısıyla raporların formülasyonu şu şekildedir:

$$P(prevention)+P(prosecution)+P(protection)=x^{1}$$

Fakat bu formülün içerisinde değerlendirme unsuru olarak kullanılan üç unsur, insan ticareti ile mücadele konusunda ülkeleri sınıflandırmak için yeterli gelmemiştir. Palermo Protokolü Madde 2(c), formülün eksik parçası olan dördüncü bir unsurun altını çizmiştir. Protokolün vurgusuna ek olarak, yukarıda ki formül bağlamında ülkeleri değerlendiren Birleşik Devletler eski Dış İşleri Bakanı Hillary Rodham Clinton tarafından 2009 yılında Protokolün atıf yaptığı, işbirliği (*partnership*), konusunun diğer üç unsurun başarıya

[1] Formülün neticesi olarak gösterilen (x), insan ticaretiyle mücadele deki başarıyı ve kararlılığı vurgulayarak, üç unsurun neticeye ne kadar yararlı şekilde ulaştığını temsil etmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
ulaşmasındaki kilit rolünü vurgulanarak konunun öneminin altı çizilmiştir (The Departmen of State 2001). Ek olarak ise, Sheldon-Sherman işbirliği (*partnership*) konusunu formülün eksik parçası olarak görerek yeni formülü ortaya şu şekilde koymuştur (Sheldon-Sherman 2012):

$$P(prevention)+P(prosecution)+P(protection)+P(partnership)=x$$

Bu noktada, işbiriliğinin (partnership) çözüme katkılarından bahsetmekte fayda var. Konunun formüle katkıları iki başlık olarak değerlendirilebilir. İlk katkı olarak eklenen yeni unsur ile beraber sivil toplum kuruluşlarıyla kanun güçlerinin ulusal işbirliği vurgulanmıştır. BM Sınıraşan Organize Suçlar Konvansiyonunun 19. maddesi, taraf devletleri soruşturma, kovuşturma ve yargılama aşamalarının hepsinde kurumların birbirleriyle ortak hareket etmelerinin sağlanması konusunda teşvik etmiştir. Buna ek olarak, kurumların birbirleriyle olan iletişiminin ve işbirliğinin yanında kurumların sivil toplum kuruluşlarıyla da işbirliği içinde olmalarının önemi vurgulanmıştır. Karşılıklı iletişim önemi, kurbanların süreç içerisinde görmeleri gereken desteğin profesyonel anlamda onlara sağlanmasıdır ve gereken hakların (adli yardım, rehabilitasyon, insani vize, konaklama) kurbanlara etkili şekilde ulaştırılmasıdır (Yıldız 2017). BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (BMUSO), insan ticaretine karşı programların ve uygulamaların oluşturulması ve uygulanabilmesi için devlet organlarından bağımsız tarafların insan ticareti ile mücadelede taraf olması gerektiğinin altını çizmiştir (BMUSO 2008). Ulusal organların işbirliğinin yanısıra, formüle eklenen işbirliği unsuru, uluslararası işbirliğinin etkilerinide bir katkı olarak karşımıza çıkartmıştır. İnsan ticareti suçu devletlerin sınırları içerisinde olabileceği gibi karakter itibariyle çoğunlukla sınıraşan bir özellik gösterir (Alexey Vladimirovich Boretsky 2015). Gallagher ve Karlebach (2011) insan ticaretinin sınıraşan doğasını kurbanların bir ülkeden alınıp bir ikincisine veya üçüncüsüne götürmek olarak tanımlıyor. Bu durum insan ticaretinin soruşturma, kovuşturma ve yargılama aşamalarını etkili bir biçimde icra etmeyi zorlaştıran en temel engellerdendir. Bu gibi durumlarda, uluslararası işbirliği insan ticaretine karşı etkili mücadele noktasında adli anlamda ve kurbanların tesbit edilmesi ve desteklenmesi noktasında ciddi bir önem arzetmektedir (Gallagher 2011). İnsan ticaretine karşı çabaları temsil eden formülasyonun içine işbirliği unsurunun girmesinin önemi, akademik açıdan da sıkça vurgulanan bir durumdur. Birçok akademisyen konunun hayati öenm arzettiğini ve insan ticaretine karşı hem ulusal hemde uluslararası işbirliğinin diğer üç elementin etkili kullanımına hem bir standart getireceğinin hemde başarısını arttıracağının altını defalarca çizmişlerdir (Hall 2013; Piotrowicz 2010; Haynes 2004).

4.Yeni Bir Yaşlaşım Olarak '5P'

Önceki modeller olan '3P' ve '4P', Palermo Protokolünün çıktılarını kapsamlı şekilde sistematize etmesine rağmen, Protokole taraf olan devletler arasında insan ticaretine karşı bakışta farklı uygulamalar olması etkin bir çözüm üretiminin önündeki kritik engellerden biri olmuştur. Bu bağlamda, Protokolün içeriği kapsamında, madde 10(2), suçun tespitinden kurbanların rehabilitasyonuna kadar olan dönem içerisinde, kanun koyucuların ve uygulayıcıların insan ticareti hakkında daha yetkin ve donanımlı hale getirebilmeleri için hem ulusal hemde uluslararası eğitim programları tertip edilerek uygulama birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak, Protokol madde 9(2), çözümün sadece kanun koyucular ve uygulayıcılar vasıtasıyla değil aynı zamanda, ülke vatandaşlarınında bilinçlendirilerek olabileceğinin altını çizmiştir.

Bu açılardan baktığımız takdirde, karşımıza, önleme, koruma, yargılama ve işbirliğinden öte bir faktör çıkmaktadır. Bu yeni eklenen faktör, algı (*perception*), formülümüze eklenerek, önleme aşamasından, yargılamaya süreci kolaylaştıran ve daha çözüm odaklı hale getirmiştir. Yeni eklenen faktör ile formülümüz şu hale gelmiştir:

$$\text{'3P'}(\textit{Prevention, Prosecution, Protection}) + \text{'P'}(\textit{Partnership}) + \text{'P'}(\textit{Perception}) = x$$

'5P' modelinin, insan ticareti ile mücadele eden devletlere en büyük getirisi kendi toplumsal, kültürel, ahlaki ve dini değerlerini aktif olarak kullabilmeleridir. Bu noktoda, algı (perception), diğer dört elementten içsel bir karakteri olması noktasında ayrılır. Daha öncede belirtildiği gibi, algı ve bilinçlendirme hali hazırda Protokolün bir unsurudur ve bu unsurlar uygulayıcı devletlere bir takım avantajlar sağlamaktadırlar. Örneğin, konuyla ilgili bilinçlenmiş ve algı sahibi bir toplum, kolluk kuvvetlerine insan ticareti suçunun oluştuğu bir durumda ihbar edebilir ve soruşturma aşamasını başlatabilir. Konuya hakim kolluk kuvvetleri, mağdurların fuhuş veya zorla çalıştırma gibi suçlarınmı yoksa insan ticareti suçununun mu konusu daha doğru bir şekilde ayırtedebilir. İnsan ticaretinin sonuçlarını olan zorla çalıştırma veya fuhuş gibi suçlar arz ve talep dengesiyle oluşan durumlar olduğu için toplumdaki algısal dönüşüm suça konu olan kişilerin mağduriyetini ön plana çıkararak bu kişilerin masumiyetini ve insaniyetini talepedilir olmaktan çıkarabilir. Kısaca altını çizecek olursak, '5P' modeli kamusal ve kurumsal insan ticareti karşıtı operasyonlardaki başarıyı arttırabilir. Toplumsal algı, magdurların beden gücünü ve bedenlerini talepedilir olmaktan çıkarabilir. Teşhis aşamasından koruma aşamasına kadar hali hazırda mağdur olan

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
kurbanı, sürecin içerisinde yeniden mağdur olmaktan kurtarabilir (Yıldız 2017).

5. Yeni Modelin Uygulama Alanı Olarak Türkiye

Bahsi geçen tüm modellerin içeriklerine bakıldığı zaman aslında vurgulanan konu, insan ticaretinin bir insan hakkı ihlali olmasıdır. Bu sebepten ötürü, öncelikle devletler bu suçun bir hak ihlali olduğunu kabul etmeli, bu suça dair caydırıcı etmenler kullanmalı, kurbanlara koruma ve yardım sağlamalı, suçluları ve onların iştirakçilerini yargılamalı ve tüm bunları aktif olarak kullanabilmek için ulusal, bölgesel ve uluslararası işbirliğini sağlamalıdır.

Yeni modelimizin girdisi olan, algı, yargı süreci için bir erken uyarı sistemi olarak görülebilir. Ayrıca, bu suçun servis yaptığı talepleri azaltabilir veya durdurabilir. Bu algıyı oluşturabilecek en önemli araç farkındalık kampanyalarıdır. Bu kampanyalarda ise toplumların duruşlarını ve ahlaki gerçeklerini kullanmak kampanyaların etkinliğini arttıracaktır (The Advocates for Human Rights 2011). Bahsi geçen ahlaki gerçeklikler, vicdan, tolerans ve masumiyettir.

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye de insan ticareti konusunda şu ana kadar yapılanlar ve daha ilerisi için yapılabilecek olanlar hakkında modele eklenen son 'P' kapsamında bir değerlendirme yapılacaktır.Bu konuya değinmeden önce, algıyı değiştirmeye yönelik Palermo Protokolünün, madde 9(2), önerileri şu şekildedir: "….araştırma, bilgi ve kitle iletişim kampanyaları ve sosyal ve ekonomik girişimler…". Ayrıca madde 10(2)'de konuyla ilgili olarak Protokole taraf olan devletlere yükümlülükler şu şekilde yüklenmiştir: "Taraf Devletler, insan ticaretinin önlenmesinde kanun uygulayıcı makamlar, göçmenlikten sorumlu görevliler ve ilgili diğer görevlileri eğitecek ve verilen eğitimi güçlendireceklerdir. Eğitim, mağdurların insan tacirlerinden korunması dahil, bu tür ticaretin önlenmesinde, insan tacirleri hakkında kanunî takipte bulunulmasında ve mağdurların haklarının korunmasında kullanılan yöntemler üzerinde odaklanmalıdır. Eğitim, insan hakları ile çocuk ve kadınlara özgü sorunları gözönüne alma gereğini de hesaba katmalı ve sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliğini teşvik etmelidir."

Bu bölümde, genel çerçevesi Protokol tarafından çizilen toplumsal ve kurumsal algı oluşturma yöntemleri bakımından Türkiye'nin şu ana kadar atmış olduğu adımları değerlendirilecektir. 2005 yılında, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Projesi kapsamında, Türkiye, insan ticaretinin muhtemel kurbanlarının ve hali hazırda kurban olanların yardım alabilmeleri için '157' acil yardım hattını kurdu. Bu 7/24 aktif olarak çalışan ve operatörlerin Türkçe,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
İngilizce, Romence ve Ruşça olarak cevapladığı yardım hattı, 2007 yılında uluslararası aramalarada cevap verebilecek altyapıya büründürüldü (Yıldız 2017). Yardım hattına ek olarak, hem potensiyel kurbanları haberdar edebilmek hem de toplumda farkındalık oluşturabilmek adına Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ), 500.000 adet Türkçe, İngilizce, Romence ve Ruşça el ilanını, Atatürk Havalimanı, Sabiha Gökçen Havalimanı ve Antalya Havalimanı ile beraber İstanbul Karaköy ve Trabzon Limanında dağıttı. Ayrıca bu projeye ve yardım hattına, Türkiye, bilinçlendirmeye katkıda bulunmak adına 2012 ve 2013 yılları arasında $150.000 bütçe ayırdı. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir husus ortaya çıkmaktadır. Yardım hattında ve broşürlerde kullanılan dillen aslında bizlere kurbanların hangi coğrafyadan Türkiye'ye geldiklerini göstemektedir. 2005 yılından 2013 yılına kadar Türkiye'de tesbit edilen 764 insan kaçakçılığı kurbanının 750 adedi Bağımsız Devletler Topluluğundan (BDT) gelmiştir (UGÖ 2014). Bu sayıyla doğru orantılı olarak, sadece 2015-2017 yılları arasında BDT'den 24 milyona yakın ziyaretçi Türkiye'ye giriş yapmıştır (TÜRSAB 2018). Sayılar göz önünde bulundurulduğunda bilinçlendirmeye yönelik broşür ve el ilanı dağıtımının yetersizliği dikkat çekmektedir.

İnsan ticareti kurbanlarına dair talebin kırılmasında da algı oluşturabilmek önem arzetmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin ilk farkındalık oluşturma kampanyası, UGÖ desteğiyle 2 Şubat 2006 yılında 'Annemi Gördünüzmü?' kampanyası olmuştur. Bu kampanya, televizyon ve radyolarda reklam kuşaklarında yayınlanıp dinleyici ve izleyicilere ulaştırılmıştır. Ayrıca, ulusal ve yerel televizyonlar da Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından desteklenmiş ve bu kampanyaya katılımları en üst ölçüde sağlanmıştır.

Bu kampanyaya ek olarak, UGÖ, 5 otobüs hazırlayıp Türkiye yollarında ve illerinde '157 Yardım Hattının' tanıtımını yapmak ve farkındalık oluşturmak üzere tasarlanmıştır. Bu otobülerin ilk hedefleri insan ticareti şuçunun en yüksek oranda ortaya çıktığı iller ve bölgeler olmuştur. Ayrıca, profesyonel futbol takımları, müsabakalar öncesinde taraftarların konuyla ilgili farkındalığını oluşturabilmek için sahaya çıkışlarında üzerinde '157'yi Ara İnsan Ticaretini Durdur' yazılı pankartlar kullanmışlardır (UGÖ 2014). İnsan ticareti suçu halen devam etmesine rağmen 2006 yılından bu zamana kadar konuyla ilgili somut bir adım atılmamıştır.

Algı oluşturabilmek adına, konuyla ilgilenen resmi görevlilerin bilinçlendirmesine dair Türkiye de işlevsel ve sürekli eğitimler düzenlenmemektedir. Halbuki uluslararası olarakta akademik olarakta eğitim programlarına ciddi anlamlar yüklenmiştir. Birleşik Devletler İnsan Ticareti

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
raporunda Türkiye'ye dair iki problemden bahsedilir: ilk problem, Türkiye halen çocuk ve Türk vatandaşlarının kurban olabileceği ihtimalini göz ardı ediyor; ikinci problem ise, konuyla ilgili sürece dahil olan memurların insan ticareti şuçunun ciddiyetini hafife alıyor olması. Aynı rapor, kanun güçlerinin ve ilk müdahele ekiplerinin eğitiminin kurbanların kimliklerinin doğru saptanmasını sağladığı vurgulanmıştır (U.S. Department of State 2015). Bu noktada karşımıza tekrardan modelimizin 'algı' unsuru çıkmaktadır. Örnek verecek olursak, yeteri kadar bilgi ve farkındalığı olmayan bir polis memuru, aslında insan ticareti suçunun mağduru olan bir kişiyi, fuhuş suçunun öznesi olarak tanımlayıp, bu kişinin fuhuştan yargılanıp ceza almasına sebebiyet verebilir (Dempsey 2015). Konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada ise, kanun uygulayıcılarının hatalı algısının insan ticaretine dair kanunların uygulanmasının önündeki en büyük engel olduğu vurgulanmıştır (Amy Farrell 2015). Eğitim programları, insan ticaretinin dinamikleri, kurbanlara etkileri gibi temel problemlere odaklanırken, eğitimi alan kişilere suçra rıza ve zorlama veyahut zorla çalıştırma ile adaletsiz işverenlik arasındaki farklarıda belirtmelidir (Pfeffer 2014). Bu programların kurumsal algıya katkısının yanısıra, Türkiye, insan ticaretinin kötü sonuölarını önlemek için toplumsal algıyı ve farkındalığı arttırmak adına işitsel ve görsel medya organlarını kullanarak kampanyalar yapmalıdır. Bu suçla mücadelede, toplumun desteği soruşturma aşamasından kurbanların toparlanma süreçlerine kadar olan dönemde hayati önem arzetmektedir. Örnek verecek olursak, eğer toplum insan ticaretinin kurbanlarının mağdur olduklarına dair bir inanca sahip değilse, kanun güçleri suçun üstesinden gelmekten ziyade toplumun oluşturacağı engelle uğraşmak zorunda kalacaklardır (Robinson 2011; Herzog 2008)

Modelimiz kapsamında, Türkiye'nin ilerleyen dönemler için yapması gerekenlere bakmakta fayda var. İlk insan ticaretine karşı atılması gereken adım ulusal bir sistem oluşturulmalı ve bu yapı içerisinde kapsamlı ve hedef odaklı bir strateji belirlenmelidir. Ulusal sistemin aktörleri ise, konu ile ilgili kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri olmalıdır. Bu durum hem ulusal işbirliğini arttırır hemde kurum ve kuruluşların saha tecrübelerini mağdurların rehabilitasyon ve yardım süreçlerinde kullanılmasını kanalize eder.

Algı oluşturma noktasında Türkiye'nin geleceğe yönelik yapması gerekenleri iki konu halinde değerlendirmekte fayda var. İlki, kurumsal yada kamusal algı oluşturmak, ikincisi toplumsal algı ve farkındalık oluşturmak. Bu bağlamda, kurumsal eğitim faaliyetleriyle, suça ilk müdahale eden polis memurlarından savcı ve hakimlere kadar konunun ciddiyeti anlaşılmış olur. Kanunda benzer suçları birbirlerinden ayırma noktasında kanun uygulayıcılar farkları öğrenerek

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
suçu doğru teşhis edip suçluları buna göre yargılayabilir. Örneğin, Türk Ceza Kanunu'nun 227. maddesinde konu edilen fuhuş suçunun kanundaki cezası 'iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adlî para cezası' olarak belirlenmişken ilgili kanunun 80. maddesinde konu edilen insan ticareti suçunun cezası 'sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adlî para cezası' olarak belirlenmiştir. Bu durumda, aslında insan taciri olan bir kişi fuhuşa racılıktan veya yer temininden ceza alırsa normalde alması gereken cezadan çok daha azıyla cezalandırılacaktır. İşte bu örnekte de açıkça görüldüğü gibi kanun uygulayıcıların konu ile ilgili bilgilerinin arttırılması bu gibi hayati önem arzetmektedir. Eğitim programlarının içeriği sadece suçu tanımakla alakalı olmakla sınırlı kalmamalıdır. Mağdurlara nasıl davranılacağı ve ifadelerin nasıl alınacağı konusundada ilgili kişiler bilgilendirilmelidir. Bunun önemi ise mağdurların suçun kurbanı oldukları gerçeğini irdelemektir ve onların ifadelerini özensiz almak suretiyle mağduru yaşadığı travmanın içine psikolojik olarak sokmayı önlemektir (Yıldız 2017).

Yazılı ve görsel medya organlarının kullanımı vasıtasıyla toplumsal farkındalığın oluşturulması da en az kurumsal algı kadar öenmlidir. Toplum, insan ticareti kurbanlarının mağduriyetine inandığı takdirde onları korumak için daha dikkatli olacaktır ve kurbanlardan talep edilen cinsel ihtiyaçların giderilmesi ve işgücü gibi konularda da daha vicdanlı olacaklardır. Bu bağlamda, Türk Halkının vicdanlı ve yardımsever hissiyatını hedef alan kampanyalar yürütülmelidir (Imamoğlu 2002). Özellikle, cinsel istismar amaçlı insan ticaretinin önlenmesi açısından yürütülecek kampanyalar, Cuma namazlarında yürütülmesi mümkün kampanyalardır. Bunun nedeni ise, Cuma namazına katılım erkekler tarafından olduğu için en geniş kitleye Diyanet İşleri Başkanlığı uhdesinde okutulacak hutbeler ile ulaşılabilir. Devletin toplumsal algı konusunda yetersiz kalması durumunda, 1992-2002 yılları arasında Türkiye'nin yaşamış olduğu 'Nataşa Krizi' gibi durumlar ortaya çıkar ve hali hazırda oluşmuş ve oturmuş sosyolojik düzen de altüst olabilir.[2]

Görüldüğü üzere, insan ticareti ile ilgili olarak algı oluşturmak, hem suçu cezalandıracak olan kanunlara işlevsellik kazandırıyor hem de suçtan etkilenen kişilerin haklarını ve kendilerini koruyor. Ek olarak ise muhtemel ihbarlar sayesinde de suçun önlenmesi açısından erken uyarı mekanizması gibi

[2] Konuyla ilgili detaylı araştırma için bakınız: Yıldız, Furkan. (2017) "Attempts to Address the Problem of Trafficking in Women at the Bridge Connecting Europe and Asia: The Case of the Former Soviet Republics to Turkey from 1992 to 2016" (Brighton, University of Sussex) url: https://sro.sussex.ac.uk/view/creators/12193.html.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
çalışıyor. Sivil Toplum Kuruluşları ve kamu görevlileri arasındaki iletişimde de mağdurlara nasıl davranılması gerektiği hususundaki hassasiyetleri yükselterek daha dikkatli bir çalışma zemini hazırlıyor. Kısacası baktığımız zaman, algı, insan ticaretine karşı oluşturulan modelin diğer dört elemanı olan önleme, yargılama, koruma ve işbirliği unsurlarına işlevsellik kazandıran bağlayıcı ve birleştirici bir element olarak karşımıza çıkmaktadır.

6. Sonuç

Uluslararası metinlerde ve akademide kullanılan insan ticareti ile mücadele elementlerini kapsayan modeller, zaman içinde Palermo Protokolü'nün içeriği doğrultusunda üçte dörde artmıştır. Bu elementler, özellikle Birleşik Devletler'in altını çizdiği '3P' (önleme, koruma,yargılama) modelinin hem Protokolün direktifleri noktasında yetersizliği hem de akademinin ve Birleşik Devletler'in konunun eksikliğini vurgulaması ile '4P' (önleme,koruma,yargılama,işbirliği) modeline dönüşmüştür.

Bahsi geçen dört elementli modelin de kendi içerisinde problemleri vardır. Bu problemlerin ilki, dörtlü model Palermo Protokolünün 9. ve 10. maddelerinde geçen kanun güçlerinin eğitimi ve bilinçlendirme kampanyalarından bahsetmemektedir. İkinci problem ise, dörtlü sistem uluslararası sitemin ve Protokolün taraf devletlerin sistemlerinde nasıl değişiklikler yapmasını söyleyen fakat devletlerin uygylamada yaşayacakları problemleri nasıl çözeceklerinden bahsetmeyen bir yapıya sahiptir. Bu çalışma, dörtlü modelin eksiklerini tamamalamak ve devletlere daha etkin bir uygulama şansı sağlayabilmek için '5P' (önleme, koruma,yargılama,işbirliği,algı) modelini üretmiştir. Modele yeni eklenen, 'algı' unsuruyla, Protokolün bahsettiği ve önem verdiği eğitim faaliyetleri ve bilinçlendirme kampanyaları bağlamında bir değerlendirme ölçütü elde edilmiş oldu. Ayrıca, Protokole taraf devletlerin iç dinamiklerini (kültür, ahlak, vicdan, ekonomi, din v.b.) kullanarak yapılması gereken değişikliklerin azami işlevsellik elde edebilmesi yoluyla toplumun değişiklikleri içselleştirmesi sağlanmıştır.

Türkiye örneği bakımından yeni model ele alındığında Anayasa'nın 90. maddesi kapsamında iç hukuka dahil edilip kanun niteliği kazanan Palermo Protokolünün tam manasıyla içselleştirilmediği gerçeği ile yüz yüze kalınmaktadır. İnsan ticareti şuçunun tanımı TCK'nın 80. maddesi olarak karşımıza çıksada, Protokolün altını önemle çizdiği insan ticaretine müdahale eden ve kanunları uygulayan kamu personeline dair eğitim programlarının olmayışı halen suçun mağdurlarına karşı ilgili personelin zihninde önyargıların mevcudiyetini korumasına sebep olmaktadır. Bu durumdan ötürü, kurbanların mağduriyeti uygulamadaki problemler (iletişimsizlik ve bilgisizlik) yüzünden

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
devam ettirilmekte.Bu konuda, Türkiye, sürecin teşhis aşamasından mağdurların rehabilitasyon sürecine kadar olan dönemde etkin ve aktif olan tüm personellere konu hakkında farkındalık oluşturup negatif algılarını bertaraf edecek bir eğitim vermelidir. Kurumsal bazda algı oluştururken, toplumsal bazda da insanları konu ile ilgili bilgilendirmeye yönelik yazılı ve görsel yayın organları kullanılmalı bu sayede hem suçun doğurduğu arza olan talep düşürülmeli hemde insanların konuyla ilgili olarak ihbarlar yapması sağlanmalıdır.

Expanded Summary

In international literature, there are several models against human trafficking. These models consider three elements against trafficking in general meaning. These elements are prevention, prosecution and protection and are known "3P Model." However, with states' tendencies for international humanitarian law, "partnership" is added the model as a fourth "P". In this study, "perception" as the fifth "P" is added this model used primarily by United Nations in order to emphasize the perception related problems of victims in destination countries and to focus on the societies' administrative, legal and economic roles on preventing the trafficking and protect the victims. In this regard, the "5P" formulation targets to enhance the states' combat capacity both in national level and in international level, and to provide more efficient possibilities and opportunities supplied by international humanitarian law for victims.

Turkey which classified as not only a transit country but also a destination country by United Nations deals with the victims particularly from Commonwealth of Independent States (CIS). With this "5P" model, the study evaluates the victims' situation in society, prosecution and administrative levels from their first step on Turkey's soils to reflection, rehabilitation and humanitarian visa. In addition, the study compares the differences among these models not only in general meaning but also in specific meaning for Turkey.

The 5P model highlights the role of social perception regarding human trafficking crime. Perception is closely related to the elements of prevention, but the 5P model gives it a particularly significant role in Turkey's anti-trafficking action. Trafficking in human beings has very different characteristic features from country to country. In the case of Turkey, the perception of society and law enforcement agencies has various roles to play in areas such as a detection or the warning and assistance system.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Different from the training for law enforcement officials and awareness raising campaigns mentioned in international obligations, the perception element of the 5P model emphasizes that sociological, traditional, and religious elements are important for the efficacy of training programs and campaigns. To build up perception, Turkey needs to concentrate on training programs and awareness raising campaigns.

Kaynakça

The Advocates for Human Rights. *Working with the Justice Sector to End Violence against Women and Girls.* Justice Sector Module, 2011.

Alexey Vladimirovich Boretsky, Sergey Gennadjevich Pen ve Alexander Vladimirovich Borovkov. «Anti-Trafficking in the Commonwealth of Independent States: The Main Areas and Mechanism of International Cooperation.» *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 2015: 94-101.

Amy Farrell, Rebecca Pfeffer ve Katherine Bright. «Police perceptions of human trafficking.» *Journal of Crime and Justice*, 2015: 315-333.

Bayar, Firat. «Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye.» *Uluslararasi Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 2008.

BMUSO. *Toolkit to Combat Trafficking in Persons Global Programme against Trafficking in Human Beings.* New York: BM, 2008.

Dempsey, Michelle Madden. «Decriminalizing Victims of Sex Trafficking.» *American Criminal Law Review*, 2015: 207-229.

Dinan, Kinsey Alden. «Globalisation and National Sovereignty: From migration to trafficking.» *Trafficking in Humans: Social, Cultural and Political Dimensions* içinde, yazan Sally Cameron ve Edward Newman. New York: United Nations University Press, 2008.

Gallagher, Anne T. ve Karlebach, Nicole. *Prosecution of Trafficking in Persons Cases: Integrating a Human Rights-Based Approach in the*

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Administration of Criminal Justice. BM Toplantı Raporu, Cenevre: BM, 2011.

Hall, Casey. «Strengthening Coordination of Efforts to Combat Human Trafficking.» *Old Dominion University.* 2013. https://www.odu.edu/content/dam/odu/offices/mun/un-day-human-trafficking.pdf (erişildi: 07 07, 2018).

Haynes, Dina Francesca. «Used, Abused, Arrested and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers.» *Human Rights Quarterly*, 2004: 221-272.

Herzog, Sergio. «Lenient Social and Legal Response to Trafficking in Women: An Empirical Analysis of Public Perceptions in Israel.» *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 2008: 314-333.

Imamoğlu, Zahide Karakitapoğlu Aygün ve E. Olcay. «Value Domains of Turkish Adults and University Students.» *The Journal of Social Psychology*, 2002: 333-351.

Louise Shelley, C. Corpora ve J. Picarelli. «Global Crime Inc.» *Beyond Sovereignty: Issues for a Global Agenda* içinde, yazan Maryann Cusimano Love, 143-166. Wadsworth, 2003.

Nikolic-Ristanovic, Vesna. «Sex Trafficking: The Impact of War, Militarism and Globalization in Eastern Europe.» *Gender and Globalism*, 2003.

O'Brien, Cheryl. «An Analysis of Global Sex Trafficking.» *Indiana Journal of Political Science*, 2009: 7-19.

Özer, Elif. *Kimse Duymaz: Türkiye'de İnsan Ticareti Mağdurları Üzerine Bir Araştırma.* Ankara: Ayizi Yayınları, 2012.

Perry, Marvin. *Western Civilization: Ideas, Politics, and Society.* Cengage Learning, 2012.

Pfeffer, Amy Farrell ve Rebecca. «Policing Human Trafficking: Cultural Blinders and Organizational Barriers.» *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2014: 46-64.

Piotrowicz, Ryszard. «Human security and trafficking of human beings: the myth and the reality.» *Human Security and Non-Citizens Law, Policy*

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

and International Affairs içinde, yazan Alice Edwards and Carla Ferstman. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Robinson, Jill. «Public Perceptions of Human Trafficking in Moldova.» *Psychosocial Intervention*, 2011: 269-279.

Roth, Venla. *Defining Human Trafficking and Identifying Its Victims.* Martinus Nijhoff, 2011.

Sheldon-Sherman, Jennifer A.L. «The Missing "P": Prosecution, Prevention, Protection, and Partnership in the Trafficking Victims Protection Act.» *Penn State Law Review*, 2012: 443-501.

Shelley, Louise. *Human Trafficking: A Global Perspective.* New York: Cambridge University Press, 2010.

Steger, Manfred B. *Globalization: A Very Short Introduction.* Oxford: Oxford University Press, 2009.

TBMM. 30 1 2003. https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4804.html (erişildi: 7 11, 2018).

The Departmen of State. 07 2001. https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2001/3929.htm (erişildi: 08 06, 2018).

TÜRSAB. *Milliyetlerine Göre Gelen Yabancı Ziyaretçiler.* 07 01 2018. https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri/istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci-ziyaretciler (erişildi: 08 11, 2018).

U.S. Department of State. *The 2008 TIP Report.* Washington: U.S. Department of State, 2008.

—. *The 2015 TIP Report.* Washington: U.S. Department of State, 2015.

UGÖ. *Counter Trafficking.* 09 08 2014. http://www.countertrafficking.org/whose.html (erişildi: 01 08, 2018).

Yıldız, Furkan. *University of Sussex.* 10 03 2017. http://sro.sussex.ac.uk/67070/ (erişildi: 03 10, 2017).